

АНОТАЦІЯ

Юрашева Дарина, «Стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі послугами
Одеського регіону»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процес здійснення міжнародної торгівлі послугами на регіональному рівні.

У роботі розглянуті поняття та особливості зовнішньої торгівлі послугами регіону. Визначені фактори, що впливають на зовнішню торгівлю послугами регіону. Охарактеризовані методи аналізу ефективності зовнішньої торгівлі послугами регіону.

Проаналізована динаміка та структура зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону. З'ясовані фактори впливу на зовнішню торгівлю послугами Одеського регіону, а також проведений SWOT-аналіз регіону. Здійснений аналіз показників ефективності зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Розроблені рекомендації щодо розвитку зовнішньої торгівлі туристичними послугами в Одеському регіоні. Обґрунтовані напрями розвитку міжнародної торгівлі транспортними послугами в Одеському регіоні. Здійснене прогнозування перспектив розвитку зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону засобами математичного моделювання.

Ключові слова: міжнародна торгівля, зовнішня торгівля послугами регіону, фактори впливу, методи аналізу, Одеський регіон, SWOT-аналіз, ефективність зовнішньої торгівлі послугами, перспективи, прогнозування.

ANNOTATION

Yurasheva Daryna, «Status and prospects of foreign trade in services of the Odessa region»,
qualification work for a master's degree
in specialty 292 "International Economic Relations"
under the educational and professional program "International Economic Relations"
Odessa National Economic University
Odessa, 2020

The master's thesis consists of three sections. The object of research is the process of international trade in services at the regional level. The concept and features of foreign trade in services of the region are considered in the work. Factors influencing foreign trade in the region's services have been identified. Methods of analysis of efficiency of foreign trade in services of the region are described.

The dynamics and structure of foreign trade in services of the Odessa region are analyzed. Factors influencing foreign trade in services of the Odessa region were clarified, as well as a SWOT-analysis of the region was conducted. The analysis of indicators of efficiency of foreign trade in services of the Odessa region is carried out.

Recommendations for the development of foreign trade in tourist services in the Odessa region have been developed. The directions of development of international trade in transport services in the Odessa region are substantiated. The forecasting of prospects of development of foreign trade in services of the Odessa region by means of mathematical modeling is carried out.

Keywords: international trade, foreign trade in services of the region, factors of influence, methods of analysis, Odessa region, SWOT-analysis, efficiency of foreign trade in services, prospects, forecasting.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ РЕГІОНУ	8
1.1. Поняття та особливості зовнішньої торгівлі послугами регіону	8
1.2. Фактори, що впливають на зовнішню торгівлю послугами регіону	18
1.3. Методи аналізу ефективності зовнішньої торгівлі послугами регіону	28
Висновки до розділу 1	37
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	39
2.1. Аналіз динаміки та структури зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.....	39
2.2. Аналіз факторів впливу на зовнішню торгівлю послугами Одеського регіону. SWOT-аналіз регіону	48
2.3. Аналіз показників ефективності зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.....	59
Висновки до розділу 2	66
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	68
3.1. Розвиток зовнішньої торгівлі туристичними послугами в Одеському регіоні	68
3.2. Напрями розвитку міжнародної торгівлі транспортними послугами в Одеському регіоні	79
3.3. Прогнозування перспектив розвитку зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону засобами математичного моделювання.....	89
Висновки до розділу 3	95
ВИСНОВКИ.....	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	101

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах процеси глобалізації являються найбільш впливовими у питаннях розвитку країн. Україна, як відомо, являє собою країну з високим рівнем залежності від інших розвинутих країн світу, тому гостро встає проблема втручання України в світогосподарську систему на основі конкурентних переваг кожного окремого регіону. Важливо також зазначити, що одночасно з посиленням глобалізації, спостерігається підвищення ролі регіонів на міжнародній арені. Тому, з набуттям незалежності і переходом від планово-адміністративної до ринкової економічної системи особливої актуальності набула проблема формування конкурентних переваг, ефективного їх використання та забезпечення сталого розвитку регіонів у транзитивній економіці України.

Комплексний аналіз трансформаційних процесів, що відбулися у розвитку світового господарства упродовж останньої чверті XX і на початку XXI ст., дозволив виявити такі новітні тенденції і закономірності, як соціалізація світової економіки, фундаментальні зрушення у її структурі, передусім випереджаючий розвиток сфери нематеріального виробництва, глобалізація товарних, фінансових і ринків праці, формування всесвітнього інформаційно-комунікативного простору, що суттєво вплинуло на посилення ролі у світовій економічній системі сектору послуг.

Отже, тенденції глобального економічного розвитку свідчать про збільшення ролі сфери послуг та торгівлі ними на світовому ринку. В першу чергу, це обумовлюється вичерпаністю матеріальних ресурсів та посиленням науково-технічного прогресу. Зовнішня торгівля послугами відіграє визначну роль у всіх сучасних національних економіках розвинутих країн. Ефективна торгівля послугами має важливе значення для економічного зростання і економічного розвитку країни та, відповідно, її регіонів, а також виступає каталізатором усієї світової торгівлі.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Головною метою

дослідження є аналіз стану та обґрунтування перспектив розвитку зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Для реалізації мети, що поставлена, потрібно вирішити наступні завдання:

- визначити поняття та особливості зовнішньої торгівлі послугами регіону;
- розглянути фактори, що впливають на зовнішню торгівлю послугами регіону;
- систематизувати методи аналізу ефективності зовнішньої торгівлі послугами регіону;
- проаналізувати динаміку та структуру зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону;
- виявити фактори впливу на зовнішню торгівлю послугами Одеського регіону, а також провести SWOT-аналіз регіону;
- здійснити аналіз показників ефективності зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону;
- розробити рекомендації щодо розвитку зовнішньої торгівлі туристичними послугами в Одеському регіоні;
- обґрунтувати напрями розвитку зовнішньої торгівлі транспортними послугами в Одеському регіоні;
- здійснити прогнозування перспектив розвитку зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону засобами економіко-математичного моделювання.

Об'єктом дослідження є зовнішня торгівля послугами в Одеському регіоні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні заходи щодо перспектив розвитку зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

При теоретико-методичному аналізі зовнішньої торгівлі послугами на регіональному рівні із загальнонаукових методів застосовано аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрактно-логічний метод, метод узагальнення та класифікації, методи математичної статистики. До спеціальних методів належать метод економічного аналізу (в процесі аналізу стану та динаміки зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону), графічний (для наочного схематичного зображення результатів дослідження) та табличний методи (подання результатів зведення та групування аналітичних даних зовнішньої торгівлі послугами в Одеському регіоні). Робота була здійснена при використанні програми офісного пакету MS Office -Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Для написання кваліфікаційної роботи використовувалися наукові праці українських та зарубіжних вчених-економістів, серед яких особливо доцільно виокремити І.В. Амеліну, К.В. Антонюка, К.С. Брензович, І.І. Дахно, Ю.Г. Козака, К.В. Костіну, Г.В. Кузнецову, І.І. Павленко, А.П. Рум'янцеву, І.О. Уханову, А.С. Філіпенко, Т.М. Циганкову. Інформаційно-довідковою базою слугували нормативно-правові акти України, матеріали наукових конференцій, а також різноманітні електронні ресурси, зокрема Державної служби статистики України, Державної служби статистики України в Одеській області.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опублікована наступна наукова стаття: Юрашева Д. І. Стан та шляхи покращення зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону // Наукові економічні дослідження: актуальні питання та інноваційні аспекти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 24 жовтня 2020 р.). – Дніпро: НО «Перспектива», 2020.– стр. 103-108.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 105 сторінок. Робота містить 21 таблицю та 20 рисунків.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки.

1. Зовнішня торгівля послугами регіону - це торгівля регіону з іншими країнами (її регіонами), яка передбачає експорт та імпорт різноманітних послуг (транспортних, фінансових, страхових, туристичних, управлінських та інших). Міжнародний торговий обмін послугами є важливою умовою економічного зростання регіону, засобом, який регіони застосовують для розвитку та подальшої спеціалізації своїх економічних систем, збільшення продуктивності праці й ефективного використання наявних ресурсів. Значення зовнішньої торгівлі послугами проявляється в тому, що вона є важливим сектором регіонального господарства, відіграє важливу роль у розвитку людського капіталу, впливає на функціонування і розвиток матеріального виробництва, забезпечує якість економічного зростання і підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону.

2. Фактори, що впливають на здійснення зовнішньої торгівлі послугами регіону, можна поділити на прямі та непрямі. До основних прямих факторів слід віднести: нерівномірність економічного розвитку різних регіонів; відмінність людських, сировинних, фінансових ресурсів; характер політичних відносин; рівень науково-технічного розвитку; особливості географічного положення, природних і кліматичних умов регіону. Непрямими факторами впливу на ефективність зовнішньої торгівлі послугами регіону є: прискорення науково-технічного прогресу; глобальні зміни у сфері навколишнього середовища; приріст і постійне переміщення народонаселення; збільшення розриву між бідними і багатими регіонами; зростання економічної взаємопов'язаності регіонів; посилення ролі міжнародних економічних організацій; зростаюча роль недержавних структурних утворень. Також на рівень зовнішньої торгівлі послугами регіону впливають рівень інфляції, податкове регулювання, митні тарифи та

курс іноземної валюти та інші чинники.

3. Розглянута в роботі методика аналізу ефективності зовнішньої торгівлі послугами регіону включає шість груп показників: абсолютні показники (експорт та імпорт послуг регіону, торговельне сальдо, зовнішньоторговельний обіг), показники динаміки (темпи росту і приросту експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обігу послуг регіону), результуючі показники (індекс сальдо балансу послуг регіону, індекс «умови торгівлі послугами», коефіцієнт імпортової залежності в послугах регіону, індекс чистої торгівлі послугами та індекс концентрації експорту послуг), структурні показники (структура експорту та імпорту послуг регіону за їх складом, географічною та інституційною складовою), показники інтенсивності (обсяги експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обігу послуг регіону на душу населення регіону, експортна, імпортна та зовнішньоторговельна квота послуг регіону), показники ефективності (ефективність експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обороту послуг регіону).

4. Проведений аналіз динаміки та структури зовнішньої торгівлі послугами Одеської області, показав, що регіон протягом останніх десяти років є експорто-орієнтованим, що має позитивний вплив на його економіку. Однак в динаміці експорт послуг Одеського регіону за 2010-2019 роки знизився на 348456,6 тис. дол., а імпорт за цей період часу збільшився на 50281,6 тис. дол. В цілому за 2010-2019 роки обсяг зовнішньоторговельного обігу послугами Одеського регіону зменшився на 298175 тис. дол. Це негативна тенденція, яка свідчить про зниження рівня міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону на світовому ринку послуг. В структурі як імпорту, так і експорт послуг Одеського регіону левову частку складають транспортні послуги (більше 75%). В експорті послуг Одеського регіону серед країн переважають Великобританія, Віргінські острови, Данія, Кіпр, Німеччина, ОАЕ, США, Туреччина та Швейцарія. Головними партнерами Одеської області в імпорті послуг є Болгарія, Великобританія,

Грузія, Данія, Китай, Кіпр, Німеччина, Сінгапур, Туреччина та Франція.

5. Проведений аналіз факторів впливу на зовнішню торгівлю послугами Одеського регіону, а також результати SWOT та PEST аналізу вказують на перспективи розвитку міжнародної торгівлі послугами. По-перше, Одеський регіон є головним морським зовнішньоторговельним виходом країни, виконує найважливіші транспортні та перевантажувальні функції, виступає осередком розвитку галузей, що пов'язані з використанням ресурсів Чорного моря та океану і має значний туристично-рекреаційний потенціал. По-друге, Одеський регіон є одним із провідних регіонів країни щодо розвитку зовнішньоекономічної діяльності, має суттєвий науково-дослідний потенціал, активно впроваджує інноваційні розробки і залучає інвестиційний капітал. Однак, на жаль, на розвиток зовнішньої торгівлі послугами Одеської області здійснюють негативний вплив такі фактори, як низька конкурентоспроможність послуг, нерозвинутість базових інститутів ринкової економіки, недосконалість механізмів державного регулювання ЗЕД, нерозвинутість ринкової інфраструктури підтримки експорту послуг.

6. Результати аналізу показників ефективності зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону свідчать про зниження її активності на протязі 2010-2019 років, хоча можна спостерігати деяке покращення ситуації в 2019 році. За досліджуваний період обсяг експорту послуг на душу населення Одеського регіону знизився з 480,8 дол. у 2010 році – до 336,6 дол. у 2019 році, а обсяг імпорту послуг на душу населення, навпаки, збільшився з 83,3 дол. у 2010 році – до 104,8 дол. у 2019 році. Це свідчить про зростання імпортової залежності Одеського регіону в послугах. Результати прогнозування зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону за допомогою автоматизованих математичних засобів свідчать про зниження ефективності зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону у 2020-2022 роках.

7. Міжнародна торгівля туристичними послугами є стратегічним напрямком розвитку Одеської області. Об'єктивно Одеський регіон має всі

передумови для інтенсивного розвитку іноземного туризму: вигідне географічне розміщення, сприятливий клімат, найбільший морський порт України, розвинені промисловість, курортно-рекреаційний комплекс, транспортна, фінансова та соціально-культурна інфраструктура. За своїм туристичним потенціалом Одеська область посідає одне з провідних місць в Україні. Для подальшого розвитку міжнародної торгівлі туристичними послугами Одеської області є необхідним: створення привабливого інвестиційного клімату у сфері туризму; розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури та підвищення привабливості об'єктів історико-культурної спадщини; утворення системи міжнародних, міжрегіональних зв'язків та кооперації у сфері туризму та курортів, спрямованої на збільшення туристичних потоків до Одеської області; розробка сучасних туристичних продуктів; підтримка міжнародного ділового туризму на місцевому та держаному рівні.

8. Одеська область є регіоном із розвинутою міжнародною транспортною інфраструктурою. При цьому питання покращення стану міжнародної торгівлі транспортними послугами є одним з найактуальніших для Одеського регіону. З урахуванням досвіду розвитку транспортної інфраструктури розвинених країн та в умовах наближення до ринку країн Європейського Союзу, в Одеській області необхідно: активізувати реформування залізничного транспорту; забезпечити будівництво нових автомагістралей (зокрема, платних); провести модернізацію та подальшу розбудову портового господарства; забезпечити розвиток авіаційного сполучення; вирішити завдання інтеграції транспортної системи в Транс'європейську мережу; орієнтувати транспортну інфраструктуру на обслуговування туристичних потоків; розвивати територію та інфраструктуру уздовж міжнародних транспортних коридорів; здійснювати підтримку бізнесу в транспортній сфері. Одним із шляхів розвитку зовнішньої торгівлі транспортними послугами та підтримки її на належному рівні в Одеському регіоні виступає кластеризація та організація

мультимодальних перевозок.

9. В роботі було здійснене прогнозування перспектив розвитку зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону засобами математичного моделювання (за допомогою трендового методу лінійного виду). Результати прогнозування з високим ступенем достовірності свідчать про збільшення обсягів зовнішньої торгівлі туристичними і транспортними послугами Одеського регіону в 2020-2002 роках. В цілому в найближчі роки можна прогнозувати активізацію зовнішньої торгівлі послугами Одеського регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна І. В. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / І. В. Амеліна, Т. Л. Попова, С. В. Владимиров. – К.: ЦУЛ, 2013. – 256 с.
2. Андришин В. П. Фактори ефективності експортної діяльності підприємства / В. П. Андришин // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 5, Ч. 2. – С. 11-14.
3. Антонюк К. В. Визначальні фактори розвитку сучасної міжнародної торгівлі послугами / К. В. Антонюк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 6. – С. 46-51.
4. Бабій І. В. Вплив факторів на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств / І. В. Бабій // Економіка і суспільство: електронне наукове фахове видання. – 2016. – Вип. 3. – С. 114-118.
5. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М.: Academia, 2004. – 944 с.
6. Брензович К. С. Регіональний вимір зовнішньої торгівлі послугами України / К. С. Брензович // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2012. – Вип. 2 (36). – С. 266–272.
7. Булатов А. С. Мировая экономика и международные экономические отношения / А. С. Булатов, Н. Н. Ливенцев. – М.: Магистр, 2008. – 654 с.
8. Варналій З.С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / З.С. Варналій – К.: Знання України, 2005. – 497 с.
9. Видяпин В. И. Экономическая теория: Учебник / В.И. Видяпин, Г. П. Журавлева. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 714 с.
10. Волкова І. А. Методика аналізу експортно-імпортних операцій в діяльності підприємств / І. А. Волкова, І. В. Гірчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія:

- Економічні науки. – 2010. – № 3 (53). – С. 53-55.
11. Воронкова О. Н. Внешнеэкономическая деятельность: организация и управление / О. Н. Воронкова, Е. П. Пузакова. – М.: Экономист, 2005. – 495 с.
 12. Всесвітня туристична організація (UNWTO): офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org>.
 13. Головне управління статистики в Одеській області: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
 14. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.
 15. Гренроос К. Модель качества услуг и ее применение в маркетинге / К. Гренроос // Маркетинг услуг. – 2014. – № 1. – С. 2–10.
 16. Данилова Е. В. ВТО: регулирование торговли услугами / Е. В. Данилова. – М.: Академкнига, 2003. – 96 с.
 17. Дахно І. І. Міжнародна торгівля: навчальний посібник / І. І. Дахно. – К.: МАУП, 2003. – 296 с.
 18. Дегтярева О. И. Внешнеэкономическая деятельность / О. И. Дегтярева, Т. Н. Полянова, С. В. Саркисов. – М.: Академия народного хозяйства, 2008. – 424 с.
 19. Дюмулен И.И. Международная торговля услугами / И.И. Дюмулен. – М.: Инфра, 2006. – 295 с.
 20. Егоров А. Э. К вопросу о понятии и формах международной торговли услугами: современный взгляд / А. Э. Егоров // Аграрное и земельное право. – 2012. – № 6. – С. 57-64.
 21. Єлісеєнко О.В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України / О.В. Єлісеєнко, Г.С. Скобелева // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – № 4(28). – С. 9-12.
 22. Жалба І. О. Стан міжнародної торгівлі на сучасному етапі розвитку економіки України / І. О. Жалба, Н. В. Собчук // Вісник Чернівецького

- торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2018. – Вип. 2. – С. 79-83.
23. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. №156-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 90.
24. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
25. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 р. №2850-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 548.
26. Закон України «Про туризм» від 18.11.2003 р. № 1282-IV // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №31. – Ст. 241.
27. Киреев А. П. Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование: Учебное пособие / А. П. Киреев. – М.: Международные отношения, 1999. – 488 с.
28. Класифікація зовнішньоекономічних послуг: затверджена наказом Державної служби статистики України від 27.02.2013 р. № 69. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0069832-13>
29. Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля: підручник / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, М. І. Барановська. – К.: ЦУЛ, 2010. – 441 с.
30. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. – К.: Знання, 2008. – 406 с.
31. Костина К.В. Система регулювання торгівлі послугами на глобальному рівні / К.В. Костина // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2009. – №1. – С. 41-47.
32. Котилко В. В. Сфера услуг и проблемы занятости населения / В. В. Котилко, Л. С. Морозова, Д. В. Орлова. – М.: МГУ сервис, 2001. – 112 с.
33. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Экспресс-курс / Ф. Котлер. – СПб.: Питер, 2006. – 464 с.
34. Кузнецова Г. В. Международная торговля товарами и услугами / Г. В.

- Кузнецова, Г. В. Подбиралина. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 571 с.
35. Курок О. О. Ефективність управління ЗЕД машинобудівних підприємств: вплив факторів і аналіз стану / О.О. Курок // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2009. – № 5, Т. 2. – С. 141-144.
36. Лебедев Д. С. Методическое обеспечение анализа внешнеторговых связей страны / Д. С. Лебедев // Российский внешнеэкономический вестник. – 2014. – №3. – С.56-72.
37. Леснікова М. В. Статистичні класифікації у зовнішній торгівлі послугами, огляд та застосування / М. В. Леснікова // Статистика України. – 2014. – № 2. – С. 58-63.
38. Манцуров І. Г. Статистична оцінка рівня збалансованості зовнішньої торгівлі України / І. Г. Манцуров // Вісник ЖДТУ. – 2005. – №3 (33). – 311-317.
39. Мельник О.Г. Діагностика факторів впливу на експортну діяльність підприємства / О.Г. Мельник, М.Я. Нагірна // Інноваційна економіка. – 2013. – № 5. – С. 63-66.
40. Назаренко В. М. Таможенное обслуживание внешнеэкономической деятельности / В. М. Назаренко, К. С. Назаренко. – М.: Экзамен, 2001. – 768 с.
41. Павленко І. І. Міжнародна торгівля та інвестиції: навчальний посібник / І. І. Павленко, О. В. Варяниченко, Н. А. Навроцька. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 256 с.
42. Паспорт Одеської області за 2019 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/5e4b8e0dd6ec2.pdf>
43. Порти України: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ports.ua>
44. Рум'янцев А. П. Міжнародна торгівля послугами: навчальний посібник / А. П. Рум'янцев, Ю. О. Коваленко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 112 с.

45. Семигин Г. Ю. Политическая энциклопедия. В 2-х томах. Том 2: Н-Я / Г. Ю. Семигин. – М.: Дело, 1999. – 688 с.
46. Стан та перспективи розвитку інфраструктури регіонів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/InfrASTRUKTURA.pdf>
47. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/5b0287ef6892a.pdf>
48. Стратегія розвитку Одеської області на 2021-2027 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/5e68a282ad424.docx>
49. Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-roky.pdf>
50. Тоцька О. Л. Стратегічне дослідження регіонів України за допомогою SWOT-аналізу: колективна монографія / О. Л. Тоцька. – Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2013. – 180 с.
51. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
52. Управління туризму, рекреації та курортів Одеської обласної державної адміністрації: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/oda/departamenty-ta-upravlinnya/upravlinnya-turyzmu-rekreaciyi-ta-kurortiv/>
53. Уханова І. О. Перспективи розвитку регіональної торгівлі послугами міжнародного транспорту за умов дії зони вільної торгівлі України та ЄС (на прикладі Одеського регіону) / І.О. Уханова, Є.В. Могилевська //

- Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2019. – № 2. – С. 217-235.
54. Уханова І. О. Транспортна інфраструктура Одеського регіону як чинник забезпечення зовнішньої торгівлі товарами / І. О. Уханова // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2019. – № 7-8. – С. 143-161.
55. Філіпенко А. С. Особливості міжнародного регулювання торгівлі послугами / А. С. Філіпенко // Стратегія розвитку України. – 2016. – № 1. – С. 3-11.
56. Хасбулатов Р. И. Международные экономические отношения / Р. И. Хасбулатов. – М.: Издательство Юрайт, 2016. – 910 с.
57. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля: навчальний посібник / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2001. – 488 с.
58. Челенков А. П. Маркетинг услуг: продукт / А. П. Челенков // Маркетинг. – 1998. – №1. – С. 116-120.
59. Шепель Н. Г. Чинники впливу на зовнішньоекономічну діяльність промислових підприємств України / Н. Г. Шепель, С. В. Нестеренко // Економіка і суспільство. – 2019. – Вип. 20. – С.424-432.